

Onderzoeksagenda Effectiviteitsonderzoek kindermishandeling

De Onderzoeksagenda Effectiviteitsonderzoek kindermishandeling is gericht op:

- 1 Onderzoek naar de effectiviteit van (elementen uit) bestaande interventies en instrumenten.
- 2 Onderzoek ter ondersteuning van effectiviteitsonderzoek, gericht op risicofactoren en oorzaken van kindermishandeling, de rol van professional en randvoorwaarden voor implementatie.

Inhoud

- 1 Aanleiding voor de Onderzoeksagenda Effectiviteitsonderzoek kindermishandeling** 2
 - Doelstelling 3
 - Werkwijze 3
 - Leeswijzer 4

- 2 Achtergrondinformatie over kindermishandeling** 5
 - Definitie 5
 - Afbakening 5
 - Prevalentie 6
 - Risicofactoren en risicogroepen 6
 - Beleid 7
 - Professionele richtlijnen 8
 - Onderzoek 9
 - Samenvattend 12

- 3 Afbakening en randvoorwaarden** 13
 - Onderzoekslijnen 13
 - Inventarisatie kennis en expertise 13
 - Afstemming en samenwerking in het veld 13
 - Type onderzoek 14
 - Internationale samenwerking 14
 - Participatie 14
 - Diversiteit en gender 15
 - Verspreiding, implementatie en borging 15
 - Financiering 15

- 4 Onderzoeksvragen** 16
 - Inleiding 16
 - Algemeen 16
 - Onderzoekslijn 1: Onderzoek naar de effectiviteit van (elementen uit) bestaande interventies en instrumenten 17
 - Onderzoekslijn 2: Onderzoek ter ondersteuning van effectiviteitsonderzoek, gericht op risicofactoren en oorzaken van kindermishandeling, de rol van professional en randvoorwaarden voor implementatie 19

- Bijlage 1** Documentenoverzicht 22
- Bijlage 2** Geïnterviewden 25
- Bijlage 3** Vragenlijst 26
- Bijlage 4** Erkende interventies 27
- Bijlage 5** Lijst afkortingen 29
- Bijlage 6** Deelnemerslijst bijeenkomst kindermishandeling 15 februari 2016 30

1

Aanleiding voor de onderzoeksagenda effectiviteitsonderzoek kindermishandeling

Uit de Tweede Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen¹ blijkt dat ruim 118.000 kinderen en jongeren van 0 tot 18 jaar in Nederland (dat is ruim 3 procent van het totaal aantal kinderen) in 2010 zijn blootgesteld aan een vorm van kindermishandeling. Ten opzichte van 2005, toen de Eerste Prevalentiestudie verscheen, is het aantal mishandelde kinderen en jongeren niet gedaald. Gedegen wetenschappelijk onderzoek naar hoe kindermishandeling voorkómen, gesignaleerd en gestopt kan worden, en de gevolgen van kindermishandeling behandeld kunnen worden, kan bijdragen aan verlaging van het aantal slachtoffers en optimale ondersteuning van deze kwetsbare kinderen en gezinnen.

In 2011 hebben de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en van Veiligheid en Justitie (VenJ) het Actieplan aanpak kindermishandeling 2012–2016 ‘Kinderen veilig’ uitgebracht. Dit Actieplan bouwt voort op het plan Kinderen Veilig Thuis (2008–2010). Daarin lag het accent op signaleren van kindermishandeling. In het nieuwe Actieplan ligt de nadruk meer op het voorkómen, stoppen en behandelen van de schadelijke gevolgen van kindermishandeling via een multidisciplinaire aanpak. Halverwege de looptijd van het Actieplan (eind 2014) heeft een midterm review plaatsgevonden. Op basis hiervan hebben de ministeries (deels) nieuwe acties geformuleerd om geweld tegen kinderen tegen te gaan.

In het Actieplan werd ook de inrichting van een Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik aangekondigd. Eind 2012 is die van start gegaan. De opdracht is om veldpartijen aan te zetten kindermishandeling en seksueel misbruik sneller en effectiever te voorkomen en aan te pakken. De Taskforce monitorde (tot eind 2014) ook de uitvoering van het Actieplan ‘Kinderen veilig’. In 2014 hebben professionals op verzoek van de Taskforce 24 complexe casussen aangeleverd waarin zij zich zorgen maken over de veiligheid van kinderen. De Taskforce heeft deze samen met de professionals geanalyseerd. Hieraan werkten onder andere Veilig Thuis, het Steunpunt Huiselijk Geweld, politie, Openbaar Ministerie, huisartsen en GGZ-artsen mee. Uit de analyse bleek onder meer dat er weinig interventies zijn waarvan de effectiviteit bekend is. In Nederland vindt weinig onderzoek plaats waarin de effectiviteit van interventies gericht op het voorkomen of stoppen van kindermishandeling wordt getoetst. Daarom zet de Taskforce zich in voor de totstandkoming van een meerjarenonderzoeksprogramma, gericht op het toetsen van de effectiviteit van interventies en van programma’s op het gebied van het voorkómen, signaleren, stoppen en behandelen van

¹ De Tweede Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen (NPM-2010, Universiteit Leiden/TNO, 2011)

(de gevolgen van) kindermishandeling. Op 26 januari 2015 organiseerde de Taskforce daartoe een bijeenkomst met wetenschappelijk onderzoekers op relevante onderzoeksterreinen.

In verschillende ZonMw-programma's is onderzoek naar kindermishandeling de afgelopen jaren een prioriteit geweest. In 2014 organiseerde ZonMw een expertmeeting om een impuls te geven aan een samenhangende verspreiding en implementatie van de resultaten. Er werd ook geconstateerd dat er behoefte is aan nieuw onderzoek.

Aansluitend op deze acties hebben de Taskforce en ZonMw besloten samen met wetenschappers, praktijkprofessionals, beleidsmakers en andere belanghebbenden te komen tot een breed wetenschappelijk onderzoeksprogramma.

Doelstelling

Uitgangspunt voor de onderzoeksagenda is dat het onderzoek bijdraagt aan een sterke vermindering van het aantal slachtoffers van kindermishandeling en een betere behandeling van de slachtoffers. Het doel is om het voorkómen, signaleren, stoppen en het behandelen van (de gevolgen van) kindermishandeling te bevorderen door:

- 1 Onderzoek naar de effectiviteit van (elementen uit) bestaande interventies en instrumenten.
- 2 Onderzoek ter ondersteuning van effectiviteitsonderzoek, gericht op risicofactoren en oorzaken van kindermishandeling, de rol van professionals en randvoorwaarden voor implementatie.

De onderzoeksagenda is gericht op slachtoffers van kindermishandeling, ouders (zowel plegers als niet mishandelende ouders in het gezin) en plegers in het algemeen.

Werkwijze

ZonMw heeft, in nauwe samenwerking met de Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik, een onderzoeksagenda effectiviteitsonderzoek kindermishandeling voorbereid. De eerste stap bestond uit twee onderdelen: 1) het bestuderen van op wetenschappelijk onderzoek gerichte documenten over kindermishandeling²; 2) een telefonische interviewronde met onderzoekers, beleidsmakers en professionals uit verschillende sectoren in de praktijk³. De 36 interviews vonden plaats in mei, juni en juli 2015, aan de hand van een van tevoren toegestuurde vragenlijst⁴.

Op basis van de resultaten is een concept onderzoeksagenda opgesteld. Deze is in november 2015 via een digitale veldraadpleging aan het veld voorgelegd. Via deze veldraadpleging zijn er 67 reacties binnengekomen, van mensen met verschillende achtergronden: onderzoekers en praktijkmedewerkers uit verschillende sectoren en beleidsmedewerkers. Dit heeft geleid tot enkele aanscherpingen en aanvullingen op de onderzoeksagenda. Een aantal punten was te specifiek voor de onderzoeksagenda en/of was juist erg geschikt om te gebruiken voor verdere programmering (zoals het meer betrekken van kinderen en ouders, vertrouwensartsen en Veilig Thuis medewerkers, samenwerking tussen praktijk en onderzoek, informatie over specifieke onderzoeken). Verder is in de veldraadpleging een prioritering aangegeven die richting geeft aan welke onderwerpen meer of minder prioriteit hebben.

Op 15 februari 2016 heeft een bijeenkomst met zo'n 50 experts plaatsgevonden, waar de op basis van de veldraadpleging aangescherpte versie van de onderzoeksagenda is besproken (bijlage 6: deelnemerslijst bijeenkomst kindermishandeling 15 februari 2016). Op basis van de bijeenkomst is een aantal kleine aanpassingen in de Onderzoeksagenda Effectiviteitsonderzoek kindermishandeling doorgevoerd. Daarmee is de onderzoeksagenda vastgesteld. Verder is tijdens de bijeenkomst een achttal prioriteiten verder uitgewerkt.

1 Bijlage 1 Documentenoverzicht

2 Bijlage 2 Geïnterviewden

3 Bijlage 3 Vragenlijst

Deze onderzoeksagenda is de basis voor een langer lopend onderzoeksprogramma effectiviteitsonderzoek op het gebied van kindermishandeling. Voor de Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik, die tot eind 2016 loopt, is het initiëren en inhoudelijk mede opstellen van zo'n wetenschappelijk onderzoeksprogramma naar effectiviteit interventies kindermishandeling één van de doelstellingen. Het doen uitvoeren van een dergelijk onderzoeksprogramma, dat uiteraard meerdere jaren vergt, sluit aan bij de expertise van ZonMw.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 staat de context voor de onderzoeksagenda. Het betreft informatie over de belangrijkste ontwikkelingen in beleid en onderzoek op het terrein van kindermishandeling de afgelopen jaren. Hoofdstuk 3 behandelt de afbakening van en de randvoorwaarden voor de uitvoering van de onderzoeksagenda. In hoofdstuk 4 worden de bevindingen uit het documentenoverzicht en de interviewronde samengevat in onderzoeksvragen.

2 Achtergrondinformatie over kindermishandeling

Dit hoofdstuk bevat de context voor de onderzoeksagenda. Die is bedoeld om in kaart te brengen welke kennis de komende jaren ontwikkeld moet worden om de wetenschappelijke onderbouwing van het voorkómen, signaleren, stoppen en behandelen van (de gevolgen van) kindermishandeling te versterken. Naast informatie over uitgevoerd onderzoek wordt ook nader ingegaan op de definitie en prevalentie van kindermishandeling, de risicofactoren, en het beleid op het gebied van kindermishandeling.

Definitie

Artikel 19 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind stelt dat elk kind recht heeft op bescherming tegen alle vormen van lichamelijke en geestelijke mishandeling en verwaarlozing, zowel in het gezin als daarbuiten. In Nederland luidt de officiële definitie van kindermishandeling, zoals vastgelegd in de Jeugdwet:

Elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel.

De definitie is zo opgesteld dat deze meerdere vormen van kindermishandeling omvat:

- lichamelijke/fysieke mishandeling;
- lichamelijke/fysieke verwaarlozing;
- psychische/emotionele mishandeling;
- psychische/emotionele verwaarlozing;
- seksueel misbruik;
- getuige van huiselijk geweld.

In de praktijk komen in een gezin waarin één of meer kinderen mishandeld worden, vaak verscheidene vormen tegelijk voor.

Afbakening

In deze onderzoeksagenda wordt de in de Jeugdwet gehanteerde definitie van kindermishandeling aangehouden.

Het aanpassen en inrichten van de infrastructuur (zoals hoe organiseer je Veilig Thuis in een bepaalde regio) valt buiten de scope van deze onderzoeksagenda.

Prevalentie

Uit de Tweede Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen⁵ bleek dat ruim 118.000 kinderen en jongeren van 0 tot 18 jaar in Nederland (3,4 procent van het totale aantal kinderen) in 2010 werden blootgesteld aan een vorm van kindermishandeling. Het merendeel betrof emotionele en fysieke verwaarlozing. Ten opzichte van de resultaten uit de eerste studie in 2005 was het aantal kinderen en jongeren dat wordt mishandeld niet gedaald. Wel waren er meer kinderen aangemeld bij de Advies- en Meldpunten Kindermishandeling (AMK). De onderzoekers concludeerden dat professionals door de toename van de politieke en publieke aandacht alerter zijn geworden op signalen van kindermishandeling en dit ook eerder rapporteren. Het feitelijk aantal slachtoffers van kindermishandeling is echter vermoedelijk gelijk gebleven.

Op dit ogenblik vindt nieuw prevalentieonderzoek plaats, gecoördineerd door het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatie Centrum (WODC) van het ministerie van VenJ. Daarnaast coördineert het WODC onderzoek naar huiselijk geweld en de samenhang daarvan met (andere vormen van) kindermishandeling. Ook wordt er onderzoek gedaan naar aantallen en kenmerken van daders van kindermishandeling en huiselijk geweld.

Op verzoek van de Bisschoppenconferentie en de Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR) heeft de commissie-Deetman onafhankelijk onderzoek gedaan naar de feiten en omstandigheden van seksueel misbruik van minderjarigen die werden toevertrouwd aan de verantwoordelijkheid van instellingen en parochies binnen de Rooms-Katholieke Kerk in Nederland, in de periode 1945 tot 2010⁶. In opdracht van de ministeries van VWS en van VenJ heeft de commissie-Samson in 2012 een rapport uitgebracht over de aard en omvang van seksueel misbruik van door de overheid uit huis geplaatste kinderen over de periode van 1945 tot en met 2010⁷. Beide rapporten tonen aan dat de prevalentie van seksueel misbruik in deze twee settings hoger is dan het landelijk gemiddelde.

In 2014 bracht de Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen een rapport uit over de aanpak van seksueel geweld tegen kinderen in Nederland⁸. Naar schatting worden ieder jaar 62.000 kinderen voor het eerst slachtoffer van een vorm van seksueel geweld. Eén op de drie kinderen maakt ooit een vorm van seksueel geweld mee.

Daarnaast hebben de ministeries van VWS en van VenJ in november 2015 de commissie Vooronderzoek naar Geweld in de jeugdzorg geïnstalleerd. Deze commissie bekijkt of het haalbaar is onderzoek te doen naar geweld in de jeugdzorg in de periode 1945 tot heden. De commissie zal haar bevindingen uiterlijk 1 mei 2016 rapporteren aan het kabinet.

Risicofactoren en risicogroepen

Uit de Prevalentiestudie 2010⁹ bleek dat het risico op kindermishandeling ruim acht keer groter is in gezinnen met zeer laag opgeleide ouders en vijf keer groter wanneer beide ouders werkloos zijn. Daarnaast bleek het risico groter bij eenoudergezinnen, gezinnen met drie of meer kinderen en stiefgezinnen. Ook een allochtone achtergrond geeft een verhoogd risico.

In het rapport over de aanpak van seksueel geweld tegen kinderen van de Nationaal Rapporteur¹⁰ worden als risicogroepen genoemd: oudere kinderen (16-17 jaar), kinderen met een beperking, kinderen uit gezinnen waarin verslaving of criminaliteit voorkomen, samengestelde gezinnen en eenoudergezinnen.

5 De Tweede Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van kinderen en jeugdigen (NPM-2010, Universiteit Leiden/TNO, 2011)

6 Seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke kerk (Commissie Deetman, december 2011)

7 Omringd door zorg, toch niet veilig. Seksueel misbruik van door de overheid uit huis geplaatste kinderen, 1945 tot heden (Commissie-Samson, 8 oktober 2012)

8 Op goede grond. De aanpak van seksueel geweld tegen kinderen (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, 2014)

9 De Tweede Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen (NPM-2010, Universiteit Leiden/TNO, 2011)

10 Op goede grond. De aanpak van seksueel geweld tegen kinderen (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, 2014)

Verder komen uit onderzoek de volgende risicofactoren voor kindermishandeling naar voren: armoede, ouderproblematiek (bijvoorbeeld (v)echtscheidingen, psychische aandoeningen, verslaving), gezinnen met een ouder die vroeger is mishandeld, gezinnen met een kind met een verstandelijke handicap en/of ernstige gedragsstoornissen, gezinnen met kinderen die met politie en justitie in aanraking komen (er is een samenhang tussen geweld voor en achter de voordeur) en gezinnen met een vluchtelingen historie. Wel moet worden benadrukt dat kindermishandeling ook in groepen zonder deze risicofactoren voorkomt.

Risicofactoren kunnen verschillen per specifieke vorm van kindermishandeling (fysiek, emotioneel, seksueel). Ook bij de behandeling moet rekening gehouden worden met gezins- en kind kenmerken, zoals geslacht, etniciteit, lichamelijke of verstandelijke beperking.

Beleid

Landelijk beleid

Het Actieplan 'Kinderen veilig' (2012–2016) is gebaseerd op drie pijlers:

- Het versterken van de positie van (potentiële) slachtoffers via preventie, signalering en waar nodig opvang en nazorg.
- Het gericht opsporen en aanpakken van de daders.
- Het doorbreken van de intergenerationele overdracht van geweld.

Het accent ligt hierbij op het voorkómen van kindermishandeling door het versterken van algemene opvoedingsondersteuning en opvoedingsondersteuning aan risicogezinnen; het bundelen van krachten voor het stoppen van ernstiger zaken; behandeling van slachtoffers en daders door een multidisciplinaire aanpak; en de aanpak van fysieke mishandeling en seksueel misbruik. Om beter zicht te krijgen op de methodes die hierbij het meest effectief zijn, is wetenschappelijk onderzoek nodig.

In december 2014 heeft de staatssecretaris van VWS, mede namens de minister van VenJ en de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCW), de Tweede Kamer een brief¹¹ gestuurd over de voortgang van de aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties, waaronder kindermishandeling. Mede verwijzend naar de Midterm Review Actieplan Kinderen veilig (2014) geven de bewindslieden aan dat de overheid zich in 2015 en 2016 op twee pijlers zal richten. De eerste pijler bevat zeven speerpunten gericht op het handelen van professionals en het verbeteren van samenwerking. In de tweede pijler wordt breder gekeken naar de inzet voor preventie en vroegsignalering in gemeenten; naar de omgang met risicogezinnen; en naar de betrokkenheid van professionals in de kraamzorg, de kinderopvang, de jeugdgezondheidszorg, de medische zorg en op scholen. In samenwerking met de VNG zijn inmiddels zes¹² zogenoemde 'Collectieven tegen Kindermishandeling' opgericht, die de aanpak van kindermishandeling in de nieuwe gedecentraliseerde verhoudingen moeten verbeteren.

Gemeentelijk beleid

Vanaf 2015 zijn gemeenten verantwoordelijk voor de aanpak van kindermishandeling. Alle regio's hebben inmiddels een meldpunt voor huiselijk geweld en kindermishandeling: Veilig Thuis.

Via het programma 'Doorontwikkeling Veilig Thuis' ondersteunt de VNG de verdere ontwikkeling van de meldpunten. Voorts is er een ontwikkeling gaande richting een landelijk dekkende infrastructuur voor de aanpak van kindermishandeling, huiselijk en seksueel geweld.

In samenwerking met het Openbaar Ministerie en de Nationale Politie heeft de VNG medio 2015 het 'Model voor samenwerkingsafspraken tussen Veilig Thuis, Politie en OM' uitgebracht, op de terreinen huiselijk geweld, kindermishandeling en zorgmeldingen van de politie. Dit houdt onder andere in dat de politie bij elke melding bij Veilig Thuis binnen 24 uur kijkt of er meer meldingen zijn geweest, of er sprake is geweest van geweldsincidenten, hoe het zit met vuurwapenbezit, enzovoort.

11 Kamerbrief voortgang van de aanpak van geweld in afhankelijkheidsrelaties (VWS, VenJ, OCW, dec. 2014)

12 Leeuwarden/Weststellingwerf, Amsterdam, Rotterdam, Dordrecht, Arnhem en Heerlen/Parkstad

Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

Vanaf 1 juli 2013 is de Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling van kracht. Sindsdien zijn professionals verplicht de meldcode te gebruiken bij vermoedens van geweld in huiselijke kring. Het gaat om professionals in de gezondheidszorg, het onderwijs, de kinderopvang, maatschappelijke ondersteuning, de jeugdhulp en justitie. De organisaties in de sectoren zijn verplicht een vijfstappenplan in te voeren en professionals in het gebruik daarvan te trainen. Onderdeel van de wet is de kindcheck, waarmee kindermishandeling in een vroeg stadium kan worden gesignaleerd door een melding op basis van kind- of oudersignalen. In 2015 voerde het ministerie van VWS een 'quickscan' uit naar de meldcode om inzichtelijk te krijgen hoe sectoren in de praktijk uitvoering geven aan de wet. In de eerste helft van 2015 is de quickscan onder (huis)artsen uitgevoerd¹³. Hieruit blijkt dat artsen over het algemeen goed bekend zijn met de meldcode (83%), maar dat nog relatief weinig artsen (33%) bekend zijn met de kindcheck. In 2013 leidden 20.000 meldingen bij het AMK tot een onderzoek naar de situatie binnen een gezin. Slechts 1,6% van die meldingen was afkomstig van huisartsen en 2,7% van de adviesaanvragen kwam van huisartsen¹⁴. Begin 2016 is de zevende voortgangsrapportage geweld in afhankelijkheidsrelaties¹⁵ naar de Tweede Kamer gestuurd. Hierin worden de volgende speerpunten voor 2016 aangegeven:

- Gemeenten in staat stellen om op lokaal/regionaal niveau een goed werkend stelsel voor de aanpak van geweld in huiselijke kring te realiseren. De verbetering en doorontwikkeling van Veilig Thuis is daarbij speerpunt.
- Professionals in staat stellen om de effectiviteit van hun aanpak te vergroten door hun deskundigheid en interdisciplinaire samenwerking te versterken.
- In 2018 volgt een evaluatie van de wet.

Landelijk Expertise Centrum Kindermishandeling (LECK)

Het LECK (2014) is een samenwerkingsverband tussen het AMC Amsterdam, UMC Utrecht, Erasmus MC Rotterdam en het Nederlands Forensisch Instituut. Het is het eerste centrum dat geïntegreerde kindergeneeskundige en forensisch-medische expertise en zorg aanbiedt aan kinderen bij wie op basis van bevindingen bij lichamelijk onderzoek een vermoeden van kindermishandeling aanwezig is. Het LECK is ook beschikbaar voor advies en consultatie over lichamelijke mishandeling en verwaarlozing, seksueel misbruik en pediatric condition falsification.

Professionele richtlijnen

Op het gebied van kindermishandeling zijn of worden de volgende richtlijnen ontwikkeld:

- 'Richtlijn Aanpak van Pediatric Condition Falsification (PCF) en Factitious Disorder by Proxy (FDP) (Munchausen By Proxy Syndroom, MBPS)' (VVAK, 2007, herziening verwacht in 2016).
- Multidisciplinaire GGZ-richtlijn 'Familiaal Huiselijk Geweld' (Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie/Trimbos-instituut, 2009).
- Richtlijn 'Secundaire preventie kindermishandeling in de jeugdgezondheidszorg' (RIVM, 2010, herziening TNO verwacht 2016).
- LESA Kindermishandeling (AJN/V&VN/NHG, 2010, herziening verwacht in 2016).
- Meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld – Branche kinderopvang (Bracheorganisatie kindermishandeling, 2013).
- KNOV – meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld (KNOV, 2013).
- Meldcode kindermishandeling GGZ (GGZ Nederland, 2013).
- Methode raadsonderzoek bescherming – een op veiligheid en samenwerking gerichte werkwijze van de Raad voor de Kinderbescherming (november 2014).
- KNMG meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld (KNMG, 2015).
- Richtlijn 'Scheiding en problemen van jeugdigen' (NIP/NVO/NVMW, 2015).

13 Onderzoek onder artsen naar de werking van de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (Ministerie van VWS/BMC onderzoek, juni 2015)

14 Jaarverslag 2013 AMK, Jeugdzorg Nederland 2014

15 Kamerbrief over voortgangsrapportage Geweld in afhankelijkheidsrelaties (VWS, VenJ, 12 januari 2016)

- Richtlijn ‘Kinder mishandeling voor jeugdhulp en jeugdbescherming’ (Nji/TNO, verwacht 2016).
- Richtlijn ‘Beoordeling van blauwe plekken in relatie tot een vermoeden van kindermishandeling (NVK, verwacht 2016).
- Richtlijn ‘Diagnostiek bij vermoeden van seksueel misbruik bij kinderen’ (NVK, verwacht 2016);
- Richtlijn ‘Signalering kindermishandeling in de spoedeisende medische zorg’ (NVSHA, verwacht 2016).
- Meldcode Tandheelkunde Kindermishandeling en Huiselijk Geweld (www.knmt.nl).

Aan de ontwikkelaars van de richtlijnen is gevraagd een lijst met kennisvragen op te stellen. Deze zijn in de voorliggende onderzoeksagenda verwerkt.

Onderzoek

Advies Gezondheidsraad

In 2010 heeft het ministerie van VWS aan de Gezondheidsraad advies gevraagd over kindermishandeling¹⁶. De Raad kwam onder andere tot de conclusie dat er nog weinig over de behandeling van de late effecten van kindermishandeling bekend is. Ook geeft de Raad aan dat er veel (behandel-) interventies worden gehanteerd, maar dat weinig interventies een goede wetenschappelijke onderbouwing hebben. De Raad pleitte onder andere voor onderzoek op de belangrijkste wetenschappelijke lacunes, met name onderzoek naar validering van instrumenten voor assessment, effectiviteitsonderzoek naar opvoedings- en behandelinterventies specifiek voor de gevolgen van kindermishandeling, en onderzoek naar nieuwe interventies voor de meest complexe volwassen patiëntengroepen met complexe PTSS en dissociatieve stoornissen. Daarnaast pleitte de Raad voor een systeem voor het systematisch en structureel monitoren van de redenen en resultaten van (be-)handelen (practice-based evidence).

Special van Kinderen in Tel

In 2014 bracht Kinderen in Tel¹⁷ een special uit over kindermishandeling¹⁸. De data lieten zien dat het aantal kinderen dat kindspecifieke interventies krijgt aangeboden sterk varieerde tussen gemeenten. Geconstateerd werd ook dat het aantal meldingen van vermoedens van kindermishandeling per gemeente ver uiteenliep en dat er grote verschillen waren in de aanpak van kindermishandeling tussen en binnen gemeenten. De voor deze onderzoeksagenda relevante aanbevelingen van Kinderen in Tel waren:

- 1 Ontwikkel een landelijk gevalideerde set van beproefde interventies om de problemen te behandelen die kinderen door mishandeling ondervinden;
- 2 Zet op grotere schaal specifieke interventies in voor het behandelen van door mishandeling veroorzaakte psychische aandoeningen bij kinderen.

Onderzoek preventie in gemeenten

In mei 2014 publiceerde de Kinderombudsman het onderzoeksrapport¹⁹ ‘Preventie van kindermishandeling in gemeenten. Van papier naar werkelijkheid’. De hoofdconclusie was dat driekwart van de Nederlandse gemeenten beleid had voor de preventie van kindermishandeling, maar dat dit niet heeft geleid tot minder kindermishandeling. Bij een ruime meerderheid van de gemeenten ontbraken volgens de onderzoekers belangrijke preventiedoelstellingen en bestond onvoldoende zicht op mishandelde kinderen en op bekende risicogroepen. Daarnaast werd onvoldoende gemonitord op de resultaten, zoals het bereik en effect van ingezette programma’s.

16 ‘Behandeling van de gevolgen van kindermishandeling’ (Gezondheidsraad, 2011)

17 Kinderen in Tel is een werkgroep van het Kinderrechtencollectief en bestaat uit: Verwey-Jonker Instituut, Defence for Children, UNICEF Nederland, Stichting Kinderpostzegels Nederland, Jantje Beton, Johanna KinderFonds, Bernard van Leer Foundation, Augeo Foundation en de Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind.

18 Databoek Kinderen in Tel 2014 over kindermishandeling (Kinderen in Tel, 2014)

19 <http://www.dekinderombudsman.nl/ul/cms/fck-uploaded/KOM0042014RapportKindermishandeling.pdf>

Europees onderzoek kindermishandeling

In september 2015 presenteerde de Kinderombudsman aan zijn Europese collega's een rapport²⁰ over de aanpak van kindermishandeling in Europese landen. In Europa hebben naar schatting 10 miljoen (1 op de 10) kinderen gedurende hun jeugd te maken met huiselijk geweld. De Kinderombudsman concludeerde dat in Europa voldoende wet- en regelgeving is om kindermishandeling terug te dringen. Het probleem zit in het uitblijven van de invoering van goede maatregelen om kindermishandeling effectief aan te pakken.

Onderzoek Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen

In het rapport 'Op goede grond'²¹ geeft de Nationaal Rapporteur aan dat er te weinig slachtoffers in de hulpverlening terechtkomen. Verder zou het inschatten van het recidivegevaar onvoldoende op de meest effectieve wijze plaatsvinden, wat tot zowel over- als onderbehandeling leidt. Volgens de Nationaal Rapporteur komt in de huidige preventie de diversiteit van het fenomeen seksueel geweld onvoldoende aan bod en ligt de nadruk te zeer op het weerbaar maken van mogelijke slachtoffers en te weinig op de verantwoordelijkheid van de dader.

Onderzoek Nederlands Jeugdinstituut (NJI)

Het NJi heeft in 2013 een literatuuronderzoek gedaan en een overzicht gemaakt van (de effectiviteit van) interventies die beogen kindermishandeling te voorkómen, te signaleren en/of te stoppen, of de gevolgen ervan te behandelen²². Volgens het NJi ontbreekt vooral kennis over de aanpak van emotionele mishandeling en verwaarlozing. Ook is nog weinig bekend over welke hulpprogramma's voor kinderen de gevolgen van kindermishandeling effectief behandelen. Verder is onduidelijk wanneer het genoeg is om een lichte vorm van behandeling in te zetten en wanneer een intensief gezinsgericht programma nodig is. Onderzoek laat nog onvoldoende zien welke interventies effectief zijn voor welk type gezin.

Databank effectieve interventies (NJI)

In bijlage 4 zijn de erkende interventies gericht op kindermishandeling uit de Databank Effectiviteit Interventies (NJI)²³ opgenomen. Interventies kunnen de volgende erkenningen krijgen:

- goed onderbouwd;
- effectief volgens eerste aanwijzingen;
- effectief volgens goede aanwijzingen;
- effectief volgens sterke aanwijzingen.

Bijna alle erkende interventies op het terrein van kindermishandeling zitten op het laagste niveau van erkenning (goed onderbouwd).

Databank Instrumenten (NJI)

Deze databank²⁴ bevat beschrijvingen van instrumenten die beroepskrachten in de jeugdsector ondersteunen bij hun oordeels- en besluitvorming. In deze databank staan 7 instrumenten die zich richten op kindermishandeling.

Meta-analyses

Uit een recent verschenen meta-analyse²⁵ blijkt dat het aantal interventies dat op effectiviteit is onderzocht, beperkt is en dat de interventies die zijn onderzocht, door de bank genomen niet effectief zijn in het voorkómen van kindermishandeling. De programma's gericht op stoppen van mishandeling en programma's die niet alleen ondersteuning maar ook opvoedtraining aanbieden, laten een iets rooskleuriger beeld zien. De onderzoekers concluderen dat meer onderzoek nodig is

20 Tackling violence against children in Europe (Kinderombudsman/Augeo Foundation, 2015)

21 'Op goede grond. De aanpak van seksueel geweld tegen kinderen' (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, 2014)

22 Wat werkt bij de aanpak van kindermishandeling? (NJI, K. van Rooijen e.a., 2013)

23 [http://www.nji.nl/Kindermishandeling-Praktijk-Erkende-interventies-\(NJI\)](http://www.nji.nl/Kindermishandeling-Praktijk-Erkende-interventies-(NJI))

24 <http://www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Instrumenten>

25 A gloomy picture: a meta-analysis of randomized controlled trials reveals disappointing effectiveness of programs aiming at preventing child maltreatment (Euser et al., 2015)

om inzicht te krijgen in de factoren die een rol spelen bij de effectiviteit van interventies en dat er meer onderzoek gedaan moet worden in de vorm van Randomized Controlled Trials (RCT's) naar de effectiviteit van preventieve programma's.

ZonMw

Vanuit verschillende ZonMw-programma's worden initiatieven op het gebied van de aanpak van kindermishandeling ondersteund. ZonMw stimuleert de ontwikkeling van nieuwe instrumenten om risico's te verminderen en mishandeling te voorkómen c.q. zo vroeg mogelijk op te sporen en te stoppen. Een overzicht van alle projecten en resultaten is te vinden op de themapagina kindermishandeling²⁶. Hieronder staan de meest recente activiteiten die door ZonMw in gang zijn gezet op het gebied van kindermishandeling.

Op 3 april 2014 organiseerde ZonMw een bijeenkomst met onderzoekers over het bundelen van onderzoeksresultaten en om te kijken hoe deze een weg kunnen krijgen naar de praktijk. De bijeenkomst heeft geleid tot drie VIMP (Verspreidings- en implementatie IMPuls)-projecten:

- 1 een project dat zich richt op het verspreiden van de wetenschappelijk onderbouwde kennis uit het project VoorZorg, inclusief kosten-batenanalyse;
- 2 een project voor de ontwikkeling en implementatie van een handreiking voor gemeenten over de (na-) scholing over kindermishandeling voor primair onderwijs en voor- en buitenschoolse voorzieningen;
- 3 een project voor de implementatie van onderwijs over kindermishandeling in de medische basisopleiding en beroepsopleidingen.

In de regio Kennemerland is een Academische Werkplaats aanpak Kindermishandeling: onderzoek, kennisontwikkeling en implementatie (AWK) ingericht die zich toelegt op de aanpak van kindermishandeling. Binnen deze werkplaats (2010-2016) wordt onderzoek gedaan naar het effect van behandelingen en worden nieuwe behandelmethoden ontwikkeld. Alle betrokken justitiële, medische en jeugdinstituten werken samen in een Multidisciplinair Centrum aanpak Kindermishandeling (MDC-K) om snel en effectief hulp aan kinderen en ouders te bieden.

De Academische Werkplaats: Samen voor het veilig opgroeien van kinderen! (regio Zuid Kennemerland, IJmond en de Haarlemmermeer) bouwt de komende jaren (2015-2019) voort op de AWK. Veilig opgroeien van kinderen en het verbeteren van de aanpak bij (dreigende) onveiligheid staan centraal. Inzet is het versterken van samenwerking tussen professionals, en met ouders en jongeren.

De drie deelprojecten binnen de Academische Werkplaats zijn:

- 1 Effectief Samenwerken: realisatie van regionale leerwerkgroepen waarin professionals en (ervarings-)deskundige ouders en jongeren samenwerken om veilig opgroeien van kinderen te bevorderen en de aanpak bij (vermoedens van) onveiligheid te verbeteren. De Vrije Universiteit en het Landelijk Opleidingscentrum Kindermishandeling (LOCK) ondersteunen de inhoudelijke ontwikkeling van twee subtrajecten:
 - a kinderpaticipatieproject: implementatie van de methodiek 'KinderrechtenNu' en het opleiden van kinderrechtencoaches.
 - b opleidingsaanbod op maat voor professionals.
- 2 Implementatie van de methodiek GIPS (Gestructureerde & gezinsgerichte Intersectorale Professionele Samenwerking) binnen het Multidisciplinair Centrum aanpak Kindermishandeling.
- 3 Ontwikkeling van een monitor die de kwaliteit en voortgang van het werken aan de transformatiedoelen systematisch meet bij het bevorderen van de veiligheid van kinderen.

Binnen het programma Effectief werken in de jeugdsector zijn vijf initiatieven met een multidisciplinaire aanpak kindermishandeling geëvalueerd. Onderzocht is wat de meerwaarde is van een dergelijke aanpak en welke randvoorwaarden hiervoor nodig zijn. Het Eindrapport Multidisciplinaire aanpak kindermishandeling²⁷ is op 11 juli 2014 door de staatssecretaris van VWS aan de Tweede Kamer aangeboden.

²⁶ <http://www.zonmw.nl/kindermishandeling>

²⁷ Eindrapport Multidisciplinaire aanpak kindermishandeling (ZonMW, 11 juli 2014)

Binnen het programma Effectief werken in de jeugdsector²⁸ zijn vier pilotprojecten gehonoreerd voor een multidisciplinaire aanpak van (dreigende) vechtscheidingen. In het samenwerkingsverband zijn in ieder geval justitie, zorg (preventief en curatief) en het gemeentelijk beleid vertegenwoordigd. Doel van de pilots is te bevorderen dat hulpverleningsinstanties snel signaleren dat een scheiding escaleert in een vechtscheiding zodat vervolgens snel de juiste hulp kan worden ingezet: licht als het kan, maar direct een zwaarder instrument als dat moet.

Samenvattend

Ter voorkóming, signalering, beëindiging en behandeling van (de gevolgen van) kindermishandeling (fysiek, emotioneel en seksueel misbruik) is de laatste jaren op landelijk, regionaal en lokaal niveau beleid ontwikkeld en onderzoek uitgevoerd. Uit uitgebrachte rapporten blijkt dat alle vormen van kindermishandeling nog steeds veelvuldig voorkomen, met name onder bepaalde risicogroepen. Er is meer kennis nodig over effectieve vormen van hulpverlening in het voorkómen, signaleren, beëindigen en behandelen van (de gevolgen van) de verschillende vormen van kindermishandeling, zowel in het algemeen als bij specifieke groepen (zoals bijvoorbeeld kinderen met een beperking, een aandoening of allochtonen). Deze onderzoeksagenda is een eerste aanzet voor een betere gezamenlijke en effectieve aanpak.

²⁸ www.zonmw.nl/effectiefjeugd

3 Afbakening en randvoorwaarden

Onderzoekslijnen

Zowel uit het documentenoverzicht als uit de interviewronde komt naar voren dat weinig interventies een goede wetenschappelijke onderbouwing hebben. Dit betekent dat er ondanks alle goede bedoelingen interventies worden ingezet die niet of zelfs contraproductief zouden kunnen werken.

De geïnterviewden pleiten voornamelijk voor onderzoek naar de effectiviteit van bestaande interventies en voor een betere toepassing van bestaande kennis. Ook vragen zij ruime aandacht voor toegepast en implementatieonderzoek. Om de juiste bouwstenen voor toegepast onderzoek te kunnen leveren, is tevens fundamenteel en epidemiologisch onderzoek nodig.

Er is gekozen om twee onderzoekslijnen te onderscheiden:

- 1 Onderzoek naar de effectiviteit van (elementen uit) bestaande interventies en instrumenten.
- 2 Onderzoek ter ondersteuning van effectiviteitsonderzoek, gericht op risicofactoren en oorzaken van kindermishandeling, de rol van professional en randvoorwaarden voor implementatie.

Implementatie moet bij alle onderzoeken meegenomen worden en is daarom niet als aparte onderzoekslijn benoemd. Enige overlap tussen de onderwerpen in onderzoekslijn 1 en 2 is onvermijdelijk. De inzet is te komen tot het effectiviteitsonderzoek in onderzoekslijn 1, maar om daarin en daarvoor de juiste keuzes te maken is het onderzoek uit onderzoekslijn 2 soms noodzakelijk.

Inventarisatie kennis en expertise

De geïnterviewden vinden dat het hoog tijd wordt om de individuele (organisatie)belangen opzij te zetten en gezamenlijk te kijken naar welke kennis er is, hoe deze kennis beter gedeeld kan worden, welke kennis vergaard moet worden en wie de juiste expertise heeft om ermee aan de slag te gaan. Ze pleiten voor een uitgebreide inventarisatie van de beschikbare kennis en van wie welke expertise heeft. Het veld geeft aan dat dit een strakke, gezamenlijke en nationale coördinatie en sturing nodig heeft, waarbij ook andere sectoren dan de jeugdzorg betrokken dienen te worden.

Afstemming en samenwerking in het veld

Het vormen van consortia wordt als goede optie voor toekomstig onderzoek gezien. Hier moeten volgens de geïnterviewden wel randvoorwaarden aan gesteld worden, zoals één trekker, een gedeelde visie, een heldere taakverdeling, betrokkenheid van praktijk(instellingen) en overeenstemming over de verdeling van het budget. Ook wordt ervoor gepleit om onderzoek meer top-down uit te zetten, met verscheidene samenwerkingspartners. Dit om te voorkomen dat er veel losstaande studies worden verricht.

De geïnterviewden vinden het belangrijk dat de zorgverleners die rond de geboorte van een kind actief zijn (gynaecoloog, verloskundige, kraamhulp, JGZ) betrokken worden bij de uitvoering van onderzoek naar kindermishandeling. Ditzelfde geldt voor bijvoorbeeld scholen, kinderopvang, mondzorgverleners, de Raad voor de Kinderbescherming, politie, justitie en het Openbaar Ministerie. Bij onderzoek naar de effectiviteit van behandelingen van plegers zouden naast onderzoekers ook behandelinstellingen, het Openbaar Ministerie, het ministerie van Veiligheid en Justitie en reclassering moeten worden betrokken, evenals de rechtspraak.

Specifieke aandacht wordt gevraagd voor meer onderzoek op regionaal niveau (bijvoorbeeld de veiligheidsregio's). De academische werkplaatsen zouden het onderzoek op regionaal niveau kunnen (helpen) coördineren. Veilig Thuis en de Centra voor seksueel geweld moeten, waar dat mogelijk en nodig is, nauw betrokken worden bij deze samenwerkingsverbanden.

Onderzoek naar de effectiviteit, werkzame factoren en kosteneffectiviteit van een intersectoraal samenhangend hulpaanbod is van belang. Kindermishandeling is vaak een complexe, multifactorieel bepaalde problematiek, die dikwijls niet opgelost kan worden met interventies die zich op een enkele oorzakelijke of in stand houdende risicofactor richten.

Type onderzoek

Steeds moet gekozen worden voor een onderzoeksdesign met de hoogst mogelijke bewijslast. Voor onderzoekslijn 1 stellen de geïnterviewde onderzoekers dat het optimale bewijs van effectiviteit in wetenschappelijke zin alleen kan worden verkregen door *Randomized Controlled Trials* (RCT's). Mocht dat om bepaalde redenen in specifieke gevallen niet haalbaar zijn, dan moet dat worden onderbouwd.

In onderzoekslijn 2 zal het meer gaan om beschrijvend, kwalitatief en epidemiologisch onderzoek.

Het type onderzoek moet vanzelfsprekend passen bij de onderzoeksvraag en de onderzoekers moeten de keuze van het design onderbouwen.

Internationale samenwerking

Verschillende onderzoeksgroepen/kennisinstituten werken in internationale samenwerkingsverbanden op het gebied van kindermishandeling, zoals VoorZorg (Nederlandse vertaling van Nurse-Family Partnership) en Signs of Safety. Samenwerking tussen verschillende internationale onderzoeksgroepen maakt het mogelijk om kennis uit te wisselen en interventies en programma's met elkaar te vergelijken. Ook kunnen te onderzoeken interventies en programma's samengesteld worden op basis van ervaringen in andere landen. De geïnterviewden dringen er op aan om het internationale perspectief nauw bij de uitvoering van de onderzoeksagenda te betrekken.

Participatie

Participatie van slachtoffers van kindermishandeling, ouders en/of plegers kan bijdragen aan een betere kwaliteit van het onderzoek en aan de ontwikkeling en implementatie van effectieve interventies en instrumenten. Bij onderzoek op het gebied van kindermishandeling heeft participatie nog weinig vorm gekregen, onder andere vanwege de ethische aspecten die hierbij een rol spelen. Het veld pleit ervoor om waar mogelijk ook kinderen en ouders een stem te geven bij het onderzoek op het gebied van kindermishandeling.

Diversiteit en gender

Bij beantwoording van de verschillende onderzoeksvragen dient er ook aandacht besteed te worden aan diversiteit en genderverschillen (zowel bij kind en ouder, als bij de dader).

Verspreiding, implementatie en borging

Onderzoek wint aan waarde als de uitkomsten ervan praktisch toepasbaar zijn en worden verspreid, geïmplementeerd en geborgd. Geïnterviewden vinden het belangrijk dat hier bij de uitvoering van de onderzoeksagenda aandacht aan wordt besteed. Het gaat hierbij niet alleen om implementatie in de praktijk maar ook om implementatie in opleidingen en nascholing van alle betrokkenen bij kindermishandeling. Implementatie moet bij alle onderzoeken meegenomen worden en is daarom niet als aparte onderzoekslijn benoemd.

Financiering

De geïnterviewden achten het van belang versnippering van gelden te voorkomen en pleiten voor meer mogelijkheden voor uitgebreid onderzoek in samenwerkingsverbanden. Een sterke sturing en coördinatie bevorderen de afstemming tussen de onderzoeksvelden. Zij pleiten daarom voor het financieren vanuit één budget.

4 Onderzoeksvragen

Inleiding

In dit hoofdstuk zijn de onderzoeksvragen opgenomen die uit de interviews en het documentenoverzicht naar voren kwamen voor zover ze passen bij de doelstellingen van deze onderzoeksagenda. Ze zijn ingedeeld in twee onderzoekslijnen:

- 1 Onderzoek naar de effectiviteit van (elementen uit) bestaande interventies en instrumenten.
- 2 Onderzoek ter ondersteuning van effectiviteitsonderzoek, gericht op risicofactoren en oorzaken van kindermishandeling, de rol van professional en randvoorwaarden voor implementatie.

In eerste instantie beoogde deze onderzoeksagenda uitsluitend een nationaal wetenschappelijk onderzoeksprogramma te zijn naar de effectiviteit van verschillende interventies die zich richten op het voorkómen, signaleren, stoppen en behandelen van (de gevolgen van) kindermishandeling. Vervolgens bleek uit de interviews dat er ook veel behoefte was aan meer fundamenteel en epidemiologisch onderzoek en meer aandacht voor diagnostiek, en dat implementatie centraal moest staan. Daarom is (meer fundamenteel en epidemiologisch) onderzoek dat nodig is om keuzes voor en in effectiviteitsonderzoek te maken als aparte programmalijn opgenomen. Er zal hier in onderwerpen wel enige overlap zijn tussen de twee onderzoekslijnen, maar er is voor gekozen een onderscheid te maken om in de nadere uitwerking van de programmering ervoor te kunnen zorgen dat er ook echt onderzoek in onderzoekslijn 1 wordt gedaan.

Alle onderzoeken dienen rekening te houden met de huidige wet- en regelgeving en daarbij aan te sluiten. Tevens dienen alle onderzoeken aandacht te hebben voor verspreiding en implementatie.

Algemeen

De onderzoekslijnen zijn onderverdeeld in voorkómen, signaleren, stoppen en behandelen. Bij de tweede onderzoekslijn zijn onderzoek naar risicofactoren en monitoring toegevoegd. Onder 'signaleren' wordt tevens bedoeld op screening en het thema 'behandelen' betreft ook onderzoek naar de gevolgen van kindermishandeling. Deels kan sprake zijn van overlap, mede omdat het bij de aanpak van kindermishandeling gaat om een cyclisch proces: goede behandeling/nazorg is de primaire preventie van terugkeer in de volgende generatie.

In dit hoofdstuk wordt met effectiviteitsonderzoek zowel onderzoek naar werkzame elementen, validiteit en bruikbaarheid van interventies bedoeld, als hun (kosten)effectiviteit. De voorbeelden van interventies die genoemd worden, zijn willekeurig gekozen en hebben geen prioriteit boven niet genoemde interventies.

In beide programmalijnen wordt meestal over kindermishandeling in het algemeen gesproken, hieronder vallen dan alle in de definitie genoemde vormen van kindermishandeling. Bij de uitwerking is een uitsplitsing naar vormen van kindermishandeling (fysiek, emotioneel en seksueel) soms wenselijk. Tevens moet bij de uitwerking aandacht worden gegeven aan bruikbaarheid van interventies en instrumenten voor specifieke doelgroepen (zoals kinderen met een verstandelijke beperking, kinderen in (vrouwen)opvang en allochtonen).

Voorafgaand aan de uitvoering van ieder onderdeel van de onderzoeksagenda zou er voor dat onderdeel een literatuuronderzoek moeten worden gedaan naar wat er beschikbaar is aan kennis op dat deelgebied en welke onderzoeken er al lopen.

Onderzoeklijn 1: Onderzoek naar de effectiviteit van (elementen uit) bestaande interventies en instrumenten

Bij dit effectiviteitsonderzoek gaat het om onderzoek naar effecten op zowel de korte als de lange termijn. Deze moeten niet alleen in hun algemeenheid onderzocht worden, maar ook specifiek voor verschillende vormen van kindermishandeling en verschillen in context waarin deze plaatsvindt.

Indien er in Nederland geen geschikte instrumenten of interventies aanwezig zijn, kunnen bewezen effectieve interventies uit het buitenland op het gebied van voorkómen, signaleren, stoppen en behandelen, vertaald worden in het Nederlands en waar nodig aangepast worden aan de Nederlandse context. Vervolgens kunnen zij op effectiviteit onderzocht worden.

In het effectiviteitsonderzoek moet ook meegenomen worden of het om een vrijwillige interventie gaat, een strafrechtelijke interventie of een maatregel die is opgelegd door de Raad voor de Kinderbescherming.

Voorkómen

1 Opvoedondersteuning

Onderzoeksvragen zijn: Hoe effectief is preventie van kindermishandeling via opvoedondersteuning in het algemeen en bij risicogezinnen in het bijzonder? Welke opvoedondersteuningsinterventies zijn hiervoor effectief?

2 Vroeg preventieve interventies

Er zijn al vroeg preventieve interventies, zoals bijvoorbeeld VoorZorg (de Nederlandse vertaling van het Nurse-Family Partnership). Onderzoeksvragen zijn: Wat is de effectiviteit van de beschikbare interventies? Hoe kunnen ze voor meerdere risicogroepen geschikt gemaakt worden?

Signaleren

3 Risicotaxatie-instrumenten

Het gaat hierbij om risicotaxatie-instrumenten voor kindermishandeling, zoals de CFRA, CARE-NL en de LIRIK. Onderzoeksvragen zijn: Wat is de validiteit, betrouwbaarheid en bruikbaarheid van deze instrumenten, bij kindermishandeling in het algemeen en bij hoogrisicogroepen op kindermishandeling in het bijzonder? Zijn de validiteit en de betrouwbaarheid te verbeteren door ze bijvoorbeeld meer te richten op ouderfactoren?

4 Kort (screenings)instrument

Er is behoefte aan een kort (screenings)instrument dat de veiligheid van jeugdigen/gezinnen op eenvoudige wijze checkt. Hiervoor zijn de onder 3 genoemde instrumenten te uitgebreid. Onderzoeksvragen: Wat is een geschikt kort (screenings)instrument en wat is de validiteit en betrouwbaarheid hiervan?

5 Signaleringsinstrumenten

De afgelopen jaren zijn verschillende signaleringsinstrumenten ontwikkeld, zoals de SPUTOVAMO of de kindcheck. Onderzoek dient zich te richten op de effectiviteit van signaleringsinstrumenten voor verschillende sectoren. Onderzoeksvragen: Welke signaleringsinstrumenten zijn er voor welke sectoren en wat is hun bruikbaarheid, betrouwbaarheid en validiteit?

6 Interventie als diagnostisch instrument

Onderzoeksvraag: Welke interventies gericht op ouders of kinderen zijn effectief voor het stellen van de diagnose: '(mogelijk) sprake van kindermishandeling'?

Stoppen

7 Doorbreken kindermishandeling

Onderzocht moet worden welke bestaande interventies effectief zijn in het stoppen van kindermishandeling. Onderzoeksvragen: Welke interventies zijn effectief om de geweldsdynamiek/verwaarlozing/seksueel misbruik te doorbreken, en welke bevorderen de veiligheid van het kind, ook op langere termijn?

8 Interventies voor plegers

Er is toenemende aandacht voor plegers. Een onderzoeksvraag is: welke interventies/benaderingswijzen bij plegers zijn effectief om kindermishandeling in brede zin te voorkómen en te stoppen?

Behandelen

9 (Trauma)behandeling

Er zijn verschillende (trauma)behandelinterventies en instrumenten beschikbaar, zoals EMDR, maar hun effect is niet altijd goed onderzocht. Onderzoeksvraag: hoe effectief zijn de bestaande (trauma)behandelinterventies en instrumenten?

10 Multidisciplinaire aanpak

Onderzoek is nodig naar de effectiviteit van de multidisciplinaire aanpak in de praktijk, waaronder in de traumacentra. In de praktijk is er behoefte aan handvatten voor deze aanpak, in samenhang met een effectieve aanpak van huiselijk geweld. Onderzoeksvragen: Hoe effectief is een multidisciplinaire aanpak in de praktijk en wat maakt dat deze effectief is?

11 Behandeling plegers

Onderzoeksvragen die betrekking hebben op plegers, zijn: welke interventie gericht op plegers is bij welke vorm van kindermishandeling effectief? Welke effectieve methoden zijn er (nodig) om de agressie aan te pakken? Wat zijn de effecten van deze interventies op recidive en transgenerationale overdracht? Wat is het effect van het strafrecht/de strafrechtelijke interventies?

12 Behandeling zedenplegers

Een apart onderdeel vormt het inzicht verwerven in het voorkómen van recidive door zedenplegers. Onderzoeksvragen: Hoe effectief zijn interventies die recidive van zedenplegers moeten voorkómen (behandeling, toezicht)? Wat is het effect van het strafrecht/de strafrechtelijke interventies?

Onderzoekslijn 2: Onderzoek ter ondersteuning van effectiviteitsonderzoek, gericht op risicofactoren en oorzaken van kindermishandeling, de rol van professionals en randvoorwaarden voor implementatie.

De resultaten uit deze onderzoekslijn dragen ertoe bij dat de juiste keuzes gemaakt kunnen worden voor of in onderzoek naar de effectiviteit en validiteit van (elementen uit) bestaande interventies en instrumenten. Bij alle onderzoeken dient aandacht te zijn voor implementatie en verspreiding van de resultaten.

Risicofactoren

13 Risicofactoren

Onderzoeksvragen zijn: Wat zijn oorzaken en determinanten van de verschillende vormen van kindermishandeling binnen en buiten het gezin? Wat zijn risicofactoren bij de pleger en zijn directe omgeving? En wat zijn in stand houdende en bevorderende factoren van de verschillende vormen van kindermishandeling?

14 Beschermende factoren

Een onderzoeksvraag is: Wat zijn beschermende factoren in gezinnen die het ondanks moeilijke omstandigheden goed lijken te doen?

15 Risicofactoren slachtoffer

Onderzoeksvraag: Wat zijn risicofactoren bij het slachtoffer van kindermishandeling?

Voorkómen

16 Risicogezinnen

Belangrijk is om beter zicht te krijgen op risicogezinnen. Onderzoeksvragen: Hoe bereik je (jong) volwassenen die een kind gaan krijgen en bij wie één of meer risicofactoren aanwezig zijn? Wat is minimaal nodig aan gezins-/opvoedingscondities om veilig op te kunnen groeien? Hoe zet je preventie van kindermishandeling in bij zwangere vrouwen en hun eventuele partners?

17 Verwaarlozing

Er is nog weinig onderzoek verricht op het onderwerp verwaarlozing – lichamelijk én emotioneel. Onderzoeksvragen: Wat is een werkbare definitie van verwaarlozing voor professionals? Hoe kan verwaarlozing voorkomen worden? Hoe kunnen vermoedens van verwaarlozing worden onderbouwd?

18 Transgenerationale overdracht

Longitudinaal onderzoek is nodig naar transgenerationale overdracht. Onderzoeksvragen: Hoe voorkom je dat slachtoffers daders worden? Is dit bij de ene vorm van kindermishandeling anders dan bij de andere? Spelen culturele aspecten een rol en zijn er verschuivingen in de loop der tijd?

Signaleren

19 Basisvaardigheden

Onderzoek is nodig naar welke kennis en (basis)vaardigheden mensen die met kinderen werken (hulpverlening, scholen, kinderopvang, politie, wijkteams, enzovoort) minimaal nodig hebben om goed en vroegtijdig te kunnen signaleren. Ook dient nader onderzocht te worden hoe zij gemotiveerd kunnen worden om over kindermishandeling te praten. Onderzoeksvragen: Welke kennis en (basis)vaardigheden hebben mensen die met kinderen werken nodig om goed en vroegtijdig kindermishandeling te kunnen signaleren? Hoe weet je of iemand die vaardigheden heeft? Hoe kun je iemand die vaardigheden aanleren en effectief laten gebruiken? Hoe kun je een omgeving creëren om met kinderen te praten? Hoe betrek je kinderen bij het verdere proces? Wat zijn factoren die een rol spelen bij handelingsbekwaamheid? Hoe kunnen we deze factoren vergroten?

20 Afstemming, rol en taakverdeling

Gekeken zou moeten worden naar (afstemming van) de rollen en taken van de verschillende ketenpartners bij (vroeg)signalering, zoals bijvoorbeeld bij overdrachtmomenten van de verloskunde/kraamzorg naar de JGZ, of van de kinderopvang naar school. Onderzoeksvragen: Waar is optimalisering van afstemming tussen ketenpartners nodig en hoe doe je dat?

21 Voorspellende methodieken/modellen

Lange(re) termijnonderzoek kan zich richten op mogelijke methodieken/modellen die kindermishandeling kunnen voorspellen. Onderzoeksvragen: Hoe en met welke methodiek/model kun je kindermishandeling voorspellen?

22 Feitenonderzoek

Verder is het van belang onderzoek te doen naar de kwaliteit van feitenonderzoek bij melding van kindermishandeling. Onderzoeksvraag: Hoe doe je kwalitatief goed feitenonderzoek bij melding van kindermishandeling?

Stoppen

23 Overwegingen bij stoppen

Het ontbreekt aan kennis over wat er van belang is bij het stoppen van kindermishandeling. Onderzoeksvragen: Onder welke omstandigheden is het verantwoord om een kind thuis in zijn vertrouwde omgeving te laten, en onder welke omstandigheden is een kind erbij gebaat om meteen in veiligheid gesteld te worden, ook als dit betekent dat het uit zijn vertrouwde omgeving gehaald wordt? Hoe wordt de duur van de kindermishandeling hierin meegenomen?

Behandelen

24 Behandelingen bij klachten

Onderzoeksvragen zijn: Wat zijn mogelijkheden om getraumatiseerde kinderen (bijvoorbeeld kinderen in echtscheidingssituaties) die klachten hebben, via bijvoorbeeld online interventies of apps te bereiken en te helpen? Kun je met een interventie die wordt ingezet bij een getraumatiseerd kind, een goede inschatting maken van de opvoedcapaciteit van ouders?

25 Beeldmateriaal

Een specifieke doelgroep voor onderzoek vormen slachtoffers van wie beeldmateriaal van het seksueel misbruik is gemaakt en verspreid. Onderzoeksvragen: Wat betekent het voor het welzijn van slachtoffers als er beeldmateriaal is van het misbruik? Hoe verhouden de gevolgen van het aanwezig zijn van beeldmateriaal zich tot de gevolgen van het eventuele ervaren misbruik? Wat betekenen de productie en verspreiding van beeldmateriaal voor de behandeling van het slachtoffer?

Monitoring

26 Prevalentie

Gepleit wordt voor regelmatige monitoring van de prevalentie van kindermishandeling. Ook wordt gevraagd om te monitoren hoeveel jeugdigen in Nederland overlijden ten gevolge van kindermishandeling. Onderzoeksvragen: Hoe vaak komen de verschillende vormen van kindermishandeling voor en welke groepen lopen het grootste risico op mishandeling? Zijn er veranderingen over de tijd in prevalentie en risicofactoren? Gaan wijzigingen in beleid rondom kindermishandeling samen met veranderingen in prevalentiecijfers?

27 Langetermijnevolgen

Om meer inzicht te krijgen in de langetermijnevolgen van kindermishandeling en om transgenerationale overdracht te voorkomen, zijn longitudinale studies van groot belang. Onderzoeksvragen: Wat zijn de langetermijnevolgen voor kinderen die mishandeld zijn? Hoe verwerken ze de mishandeling in hun volwassen leven, zijn er verschillen tussen de verschillende vormen van kindermishandeling, met welke kinderen gaat het later wel/niet goed en waarom?

Belangrijk hierbij is dat goede monitoringtools worden ontwikkeld voor het verloop van de problematiek op cliënt- en organisatieniveau, en dat de registratie over dit verloop wordt gestroomlijnd.

28 Monitoring

Onderzoeksvragen: kan er een systeem voor het systematisch en structureel monitoren van de keuzes voor en resultaten van (be)handelen (practice-based evidence) worden ontwikkeld? Kunnen de duur van kindermishandeling en het verloop daarin dan ook in kaart gebracht worden?

Bijlage 1

Documentenoverzicht

- Behandeling van de gevolgen van kindermishandeling (Gezondheidsraad, 2011).
- Seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke kerk (Commissie Deetman, december 2011).
- Nationale Prevalentiestudies Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen (Universiteit Leiden/TNO, 2005, 2011).
- Databoek Kinderen in Tel over kindermishandeling (Kinderen in Tel, 2014).
- Actieplan aanpak kindermishandeling 'Kinderen veilig' (VWS, VenJ, 2012–2016).
- Omringd door zorg, toch niet veilig. Seksueel misbruik van door de overheid uit huis geplaatste kinderen, 1945 tot heden (Commissie-Samson, oktober 2012).
- Landelijke ontwikkelingen aanpak kindermishandeling en huiselijk geweld (VWS, VenJ, VNG, 2013).
- Factsheet en Handreiking Aanpak Kindermishandeling voor gemeenten (VWS, VenJ, VNG, 2013).
- Wat werkt bij de aanpak van kindermishandeling? (NJI, K. van Rooijen e.a., 2013).
- Monitors Actieplan Kinderen veilig 2012–2016 en Acties Rijk-Samson (Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik, 2012–2014).
- Midterm Review Actieplan Kinderen veilig (VWS, VenJ, 2014).
- 'Preventie van kindermishandeling in gemeenten. Van papier naar werkelijkheid' (Kinderombudsman, 2014).
- Jaarverslag 2013 AMK (Jeugdzorg Nederland, 2014).
- Triage Veilig Thuis bij huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel misbruik (AMHK, 2014).
- Op goede grond. De aanpak van seksueel geweld tegen kinderen (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, 2014).
- Een multidisciplinaire aanpak kindermishandeling (ZonMw/Van de Bunt adviseurs, 2014).
- Verslag ZonMw-bijeenkomst kindermishandeling, d.d. 3 april 2014.
- Kamerbrief voortgang van de aanpak van Geweld in afhankelijkheidsrelaties (VWS, VenJ, OCW, december 2014).
- Kamerbrief voortgangsrapportage Geweld in afhankelijkheidsrelaties (VWS, VenJ, OCW, januari 2016).
- Reactie op voorstel voor onderzoek naar aanpak van kindermishandeling door artsen (VWS, december 2014).
- Verslag bijeenkomst Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik, d.d. 26 januari 2015.
- Onderzoek onder artsen naar de werking van de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (Ministerie van VWS/BMC onderzoek, juni 2015).
- Nota Methode raadsonderzoek bescherming. Een op veiligheid en samenwerking gerichte werkwijze van de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK, 2015).
- A gloomy picture: a meta-analysis of randomized controlled trials reveals disappointing effectiveness of programs aiming at preventing child maltreatment (Euser et al., 2015).

Professionele richtlijnen

- 'Richtlijn Aanpak van Pediatric Condition Falsification (PCF) en Factitious Disorder by Proxy (FDP) (Munchausen By Proxy Syndroom, MBPS)' (VVAK, 2007, herziening verwacht in 2016).
- Multidisciplinaire GGZ-richtlijn 'Familiaal Huiselijk Geweld' (Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie/Trimbos-instituut, 2009).
- Richtlijn 'Secundaire preventie kindermishandeling in de jeugdgezondheidszorg' (RIVM, 2010, herziening TNO verwacht 2016).
- LESA Kindermishandeling (AJN/V&VN/NHG, 2010, herziening verwacht in 2016).
- Meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld – Branche kinderopvang (Bracheorganisatie kindermishandeling, 2013).
- KNOV – meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld (KNOV, 2013).
- Meldcode kindermishandeling GGZ (GGZ Nederland, 2013).
- Methode raadsonderzoek bescherming – een op veiligheid en samenwerking gerichte werkwijze van de Raad voor de Kinderbescherming (november 2014).
- KNMG meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld (KNMG, 2015).
- Richtlijn 'Scheiding en problemen van jeugdigen' (NIP/NVO/NVMW, 2015).
- Richtlijn 'Kindermishandeling voor jeugdhulp en jeugdbescherming' (Nji/TNO, verwacht 2016).
- Richtlijn 'Beoordeling van blauwe plekken in relatie tot een vermoeden van kindermishandeling (NVK, verwacht 2016).
- Richtlijn 'Diagnostiek bij vermoeden van seksueel misbruik bij kinderen' (NVK, verwacht 2016).
- Richtlijn 'Signalering kindermishandeling in de spoedeisende medische zorg' (NVSHA, verwacht 2016).
- Meldcode Tandheekunde Kindermishandeling en Huiselijk Geweld (www.knmt.nl).

Websites

Academische Werkplaats aanpak Kindermishandeling

- www.psy.vu.nl/over-de-faculteit/wetenschappelijke-afdelingen/ontwikkelingspedagogiek/awk-kinderombudsman
- www.dekinderombudsman.nl/233/dossiers/kindermishandeling

Landelijk Expertise Centrum Kindermishandeling

- www.landelijke-ontwikkelingen-op-het-gebied-van-kindermishandeling.nl

Landelijk Opleidingscentrum Kindermishandeling

- www.hetlock.nl

Ministerie van VWS

- www.voordejeugd.nl/stelselwijziging/verantwoordelijkheid-gemeenten/aanpak-kindermishandeling

Nederlands Centrum Jeugdgezondheid

- www.ncj.nl/jgz-kennisportal/themas/knooppunt/?dossid=34

Nederlands Jeugdinstituut

- www.nji.nl/kindermishandeling-onderzoek
- www.nji.nl/kindermishandeling-praktijk-erkende-interventies

Rijksoverheid

- www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huiselijk-geweld
- www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/huiselijk-geweld/inhoud/meldcode

Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik

- www.taskforcekinderenveilig.nl

Universiteit Groningen

- www.projecthestia.com

VNG

- www.vng.nl/kindermishandeling
- www.vng.nl/onderwerpenindex/maatschappelijke-ondersteuning/veilig-thuis/publicaties/model-voor-samenwerkingsafspraken-tussen-veilig-thuis-politie-en-om

ZonMw

- www.zonmw.nl/jeugd
- www.zonmw.nl/kindermishandeling

Bijlage 2

Geïnterviewden

- Prof. dr. L.R.A. (Lenneke) Alink, Universiteit Leiden
- Drs. A.J.M. (Janet) van Bavel, Kenter Jeugdhulp
- Dr. I. (Ingrid) ten Berge, Nederlands Jeugd instituut
- Dr. M.M. (Magda) Boere-Boonekamp, Academische Werkplaats Twente
- H.M. (Hester) Diderich, MC Haaglanden Westeinde
- Prof. dr. C. (Catrin) Finkenauer, Vrije Universiteit Amsterdam
- Prof. dr. H. (Hans) Grietens, Rijksuniversiteit Groningen
- Dr. S.C.C.M. (Silvia) van den Heijkant, GGD Amsterdam
- Dr. C.C.J. (Cees) Hoefnagels, Trimbos-instituut
- Drs. V. (Victoria) Jabéri, Ministerie van Veiligheid en Justitie
- Prof. dr. F. (Femmie) Juffer, Universiteit Leiden
- Dr. M. (Mariska) Klein Velderman, TNO innovation for life
- Drs. A.A.J. (Annemieke) Konijnendijk, Academische Werkplaats Twente
- Drs. S. (Suzanne) Konijnendijk, Vereniging Nederlandse Gemeenten
- Mw. A. (Astrid) van der Kooij, Movisie
- Mr. E. (Eva) Kwakman, OM, Algemeen Parket Midden Nederland
- Prof. dr. F. (Francien) Lamers-Winkelmann, Vrije Universiteit Amsterdam
- Dr. F.J.M. (Frank) van Leerdam, Inspectie voor de Gezondheidszorg
- Dr. R.J.L. (Ramon) Lindauer, Bascule Amsterdam
- Dr. P.C.M. (Maartje) Luijk, Erasmus Universiteit Amsterdam
- Y. (Yet) van Maastricht, Politie Hollands Midden
- Prof. dr. D. (Dike) van de Mheen, IVO
- Prof. dr. B. (Bram) Orobio de Castro, Universiteit Utrecht
- Dr. F. (Ferko) Öry, Buurtzorg Jong
- Dr. F.D. (Fieke) Pannebakker, TNO innovation for life
- N.T.M. (Niko) Persoon, Stichting Zaan Primair
- Mr. J.N. (Juil) Polders-Reinders, Raad voor de Kinderbescherming
- Dr. E. (Elise) van de Putte, Universitair Medisch Centrum Utrecht/WKZ
- Prof. dr. C. (Corine) de Ruiter, Universiteit Maastricht
- Mw. C. (Cynthia) van Rijbroek, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
- Mw. A. (Aafke) Scharloo, Klinisch psycholoog/orthopedagoog
- Mw. E. (Ellen) van der Staal, Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel en seksueel geweld tegen kinderen
- Dr. M. (Majone) Steketee, Verwey Jonker Instituut
- Drs. R.M. (Remy) Vink, TNO innovation for life
- Prof. dr. M.H. (Rien) van IJendoorn, Universiteit Leiden
- Mw. A. (Anja) Zantinge, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Bijlage 3

Vragenlijst

Telefonisch interview t.b.v. onderzoeksagenda kindermishandeling in opdracht van ZonMw.
mei/juni/juli 2015

Introductie

- Wat is uw functie?
- Kunt u kort aangeven wat uw achtergrond/expertise is in relatie tot kindermishandeling?

Vragen

- 1 Wat is volgens u de top 3 van maatschappelijke vragen omtrent kindermishandeling?
- 2 Op welke vragen kan wetenschappelijk onderzoek op KORTE termijn een antwoord geven?
- 3 Op welke vragen kan wetenschappelijk onderzoek op LANGE(RE) termijn een antwoord geven?
- 4 Wat zijn de quickwins op wetenschappelijk gebied waar de praktijk/maatschappij iets mee kan?
- 5 Waar liggen mogelijkheden voor samenwerking op het gebied van wetenschappelijk onderzoek op nationaal niveau? Welke partijen zijn hierbij van belang? Is consortiumvorming denkbaar en wenselijk?
- 6 Waar liggen mogelijkheden voor samenwerking op het gebied van wetenschappelijk onderzoek op internationaal niveau? Welke landen/partijen zijn hierbij van belang?
- 7 Hoe zouden we kunnen bewerkstelligen dat 'de voorkant' (preventie/signaleren) iets leert van 'de achterkant' (behandelen) en viceversa?
- 8 Heeft u tips en/of adviezen voor het toekomstige onderzoeksprogramma Kindermishandeling?

Tot slot

- 9 Missen er nog belangrijke documenten in het overzicht van documenten?
- 10 Kunt u 1 of 2 personen noemen die zeker betrokken moeten worden in dit traject, door ze te attenderen op de veldraadpleging of uit te nodigen voor de bijeenkomst in september?
- 11 Wilt u tot slot nog iets meegeven aan ZonMw en/of de Taskforce kindermishandeling?

Hartelijk dank!

Bijlage 4

Erkende interventies

In het dossier kindermishandeling van het Nederlands Jeugdinstituut zijn onderstaande erkende interventies op het gebied van kindermishandeling opgenomen. Het NJi baseert zich op informatie die door ontwikkelaars en onderzoekers is aangeleverd.

De Erkenningscommissie Interventies beoordeelt de effectiviteit van interventies op een uniforme manier en kan een erkenning afgeven in één van vier opeenvolgende categorieën:

- *Goed onderbouwd*: Een interventie krijgt deze classificatie als deze op z'n minst goed beschreven is en als aannemelijk is gemaakt dat met die interventie het gestelde doel kan worden bereikt.
- *Effectief volgens eerste aanwijzingen*: Een interventie is effectief volgens eerste aanwijzingen als uit onderzoek met zwakke of indicatieve bewijskracht, zoals bijvoorbeeld veranderingsonderzoek, blijkt dat er voldoende effect optreedt bij uitvoering van de interventie, ook al staat nog niet vast dat dit effect (helemaal) door de interventie wordt veroorzaakt.
- *Effectief volgens goede aanwijzingen*: Een interventie is effectief volgens goede aanwijzingen als uit onderzoek met beperkte bewijskracht blijkt dat bepaalde doelen er in de praktijk beter mee worden bereikt dan met andere interventies of met niets doen.
- *Effectief volgens sterke aanwijzingen*: Een interventie is effectief volgens sterke aanwijzingen als uit voldoende onderzoek met sterke of zeer sterke bewijskracht blijkt dat bepaalde doelen er in de praktijk beter mee worden bereikt dan met andere interventies of met niets doen.

Interventies die zijn ingediend en niet erkend of nog niet erkend zijn als goed onderbouwd, zijn niet meegenomen in dit overzicht. Deze zijn wel te vinden op de website van het NJi.

Preventieve interventies:

- 'Parent-Child Interaction Therapy' (effectief volgens eerste aanwijzingen);
- 'Voorzorg' (effectief volgens goede aanwijzingen);
- 'Triple P' (goed onderbouwd);
- 'Stevig ouderschap' (goed onderbouwd);
- 'Bemoeizorg in de jeugdgezondheidszorg' (goed onderbouwd);
- 'Safe you, safe me' (goed onderbouwd).

Deze interventies zijn vooral op ouders gericht en hebben tot doel de opvoedvaardigheden te versterken om zo kindermishandeling te voorkomen.

Kindermishandeling stoppen:

- 'Families First' (effectief volgens eerste aanwijzingen);
- 'IOG' (Intensieve Orthopedagogische Gezinsbehandeling, goed onderbouwd);
- 'Jeugdhulp thuis' (goed onderbouwd);
- 'VIG' (Voorwaardelijke Interventie in Gezinnen, goed onderbouwd).

Deze interventies zijn gericht op het gezin en bedoeld om in crisissituaties in te grijpen en uithuisplaatsing te voorkomen.

'Als het misgaat...bel ik jou' (goed onderbouwd) is een interventie specifiek gericht op gezinnen waarin sprake is (geweest) van huiselijk geweld waarbij kinderen als getuige of slachtoffer betrokken zijn.

Gevolgen verminderen/behandelen:

- 'EMDR' (Eye Movement Desensitization & Reprocessing, goed onderbouwd);
- 'NIKA' (goed onderbouwd);
- 'Asja' (goed onderbouwd);
- 'Storm en spetters' (goed onderbouwd);
- 'Horizonmethodiek' (goed onderbouwd);
- Tijd voor Toontje (goed onderbouwd);
- 'Heibel Thuis' (goed onderbouwd).

Voordat deze interventies kunnen worden ingezet is het noodzakelijk dat de mishandeling, verwaarlozing of het misbruik is gestopt en dat het kind in een veilige opvoedsituatie verkeert.

Bijlage 5

Lijst afkortingen

AJN	Artsen Jeugdgezondheid Nederland
AMK	Advies- en Meldpunt Kindermishandeling
AMHK	Advies- en Meldpunt Huiselijk geweld en Kindermishandeling
CARE-NL	Child Abuse Risk Evaluation
CFRA	California Family Risk Assessment
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
GIPS	Gestructureerde & gezinsgerichte Intersectorale Professionele Samenwerking
GIZ	Gezamenlijk Inschatten van Zorgbehoeften
JGZ	Jeugdgezondheidszorg
KNMG	Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst
KNR	Konferentie Nederlandse Religieuzen
LIRIK	Licht Instrument Risicotaxatie Kindveiligheid
LECK	Landelijk Expertisecentrum Kindermishandeling
LESA	Landelijke Eerstelijns Samenwerkingsafspraken
LOCK	Landelijk Opleidingscentrum Kindermishandeling
MDC-K	Multidisciplinair Centrum aanpak Kindermishandeling
NCJ	Nederlands Centrum Jeugdgezondheid
NHG	Nederlands Huisartsen Genootschap
NIP	Nederlands Instituut voor Psychologen
NJi	Nederlands Jeugdinstituut
NVMW	Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers
NVO	Nederlandse Vereniging van Pedagogen en Onderwijskundigen
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
PTSS	PostTraumatisch Stress Syndroom
RCT	Randomized Controlled Trial
RvdK	Raad voor de Kinderbescherming
VIMP	Verspreidings- en Implementatie IMPuls-project
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
V&J	Ministerie van Veiligheid en Justitie
V&VN	Verpleegkundigen en Verzorgenden Nederland
WODC	Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatie Centrum

Bijlage 6

Deelnemerslijst bijeenkomst kindermishandeling 15 februari 2016

André Rouvoet, Zorgverzekeraars Nederland
Anja Zantinge, Ministerie van VWS
Annemarie Schuller, TNO
Anne Custers, MUMC
Annemieke Konijnendijk, Universiteit Twente
Bart Looman, Pharos
Ben Rensen
Catrin Finkenauer, VU Amsterdam
Cees Hoefnagels, Trimbos instituut
Corine de Ruiten, Universiteit Maastricht
Cynthia van Rijbroek, Ministerie van OCW
Eva Fontijn, Veilig Thuis Zuid-Holland Zuid
Dike van de Mheen, IVO
Elise van de Putte, Wilhelmina Kinderziekenhuis
Ellen van der Staal, Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen
Eltjo Lenting, Politie
Ferko Öry, Buurtzorg Nederland
Fieke Pannebakker, TNO
Francien Lamers-Winkelman, VU Amsterdam
Frank van Leerdam, Inspectie voor de Gezondheidszorg
Germaine van Rijbroek, Politie eenheid Midden-Nederland
Harriet Hofstede, De Bascule
Hester Diderich, MC Haaglanden
Ingrid ten Berge, Nederlands Jeugdinstuut
Joke de Wit, Medical Point of View
Jos Noordover, Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland
Juil Polders, Raad voor de Kinderbescherming Landelijke Staforganisatie
Lenneke Alink, Universiteit Leiden
Maartje Goorden, Erasmus Universiteit
Maartje Luijk, Erasmus Universiteit
Majone Steketee, Verwey-Jonker Instituut
MarieJose van Hoof, Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie
Mariëlle Prevoo, Universiteit Leiden
Mariska Klein Velderman, TNO
Nico van Oosten, Movisie

Peter van der Linden, NeSPCAN
Pieter Bijkerk, Jeugdbescherming Regio Amsterdam
Ramon Lindauer, De Bascule
Rian Teeuw, Emma Kinderziekenhuis -AMC
Remy Vink, TNO
Rien van IJzendoorn, Universiteit Leiden
Silvia van den Heijkant, Jeugdarts KNMG
Suzanne Bierkens, Ministerie van Veiligheid en Justitie
Suzanne Rutz, Jeugdinspectie
Thea van Zeben-van der AA, MUMC
Tim Mulder, Augeo
Eefje Becker, Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik
Nicky Vos, Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik
Karin van Gorp, ZonMw
Marianne ter Kuile, ZonMw
Mirre Hubers, ZonMw
Rosalie Hendriks, ZonMw
Yvonne Benard, ZonMw
Valesca Kuling, ZonMw

ZonMw en de jeugd

ZonMw investeert in de gezondheid en het welzijn van de jeugd. Dat gebeurt via uiteenlopende programma's. Deze bestrijken een heel scala aan maatschappelijke onderwerpen. Van kindermishandeling tot leefstijl. En van opvoedingsondersteuning tot ernstige gedragsproblemen.

Kijk voor de laatste ontwikkelingen op www.zonmw.nl/jeugd en meld u gelijk aan voor de ZonMw Nieuwsbrief Jeugd. Meer informatie over ZonMw en kindermishandeling? Kijk dan op www.zonmw.nl/kindermishandeling.

Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik

De Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik is door de minister van Veiligheid en Justitie en de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport ingesteld om de aanpak van kindermishandeling een stevige zet in de goede richting te geven. Zij richt zich daarbij vooral op de professionals en bestuurders in de uitvoeringspraktijk, brengt hen in beweging, en ondersteunt hen bij het analyseren en oplossen van knelpunten. Daarnaast zet zij het thema op de publieke agenda. De Taskforce startte in 2012 en gaat door tot eind 2016.

Contact info@tfkinderenveilig.nl; www.taskforcekinderenveilig.nl

De laatste jaren zijn er in Nederland stappen gezet om kindermishandeling te signaleren en te voorkomen. Toch zijn er nog onvoldoende instrumenten en interventies beschikbaar om altijd effectief te werken. Zorgen voor samenhang en samenwerking in uitvoering, onderzoek en financiering is van groot belang. Met de Onderzoeksagenda Effectiviteitsonderzoek kindermishandeling wordt ingezet op meer samenhang in het onderzoek naar kindermishandeling. Op deze manier kan de wetenschappelijke onderbouwing van het voorkómen, signaleren, stoppen en behandelen van (de gevolgen) van kindermishandeling verder gebracht worden. Dit is een belangrijke stap in het bestrijden en voorkomen van kindermishandeling.

De Onderzoeksagenda Effectiviteitsonderzoek kindermishandeling is een initiatief van de Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik en ZonMw. Met input van een veldraadpleging en interviews is een breed gedragen onderzoeksagenda tot stand gekomen. De agenda is de basis voor een langer lopend onderzoeksprogramma effectiviteitsonderzoek op het gebied van kindermishandeling. Voor de Taskforce kindermishandeling en seksueel misbruik, die tot eind 2016 loopt, is het initiëren en inhoudelijk mede opstellen van zo'n wetenschappelijk onderzoeksprogramma naar effectiviteit interventies kindermishandeling één van de doelstellingen. Het doen uitvoeren van een dergelijk onderzoeksprogramma, dat uiteraard meerdere jaren vergt, sluit aan bij de expertise van ZonMw.

ZonMw stimuleert
gezondheidsonderzoek en
zorginnovatie

Laan van Nieuw Oost-Indië 334
2593 CE Den Haag
Postbus 93245
2509 AE Den Haag
Telefoon 070 349 51 11
info@zonmw.nl
www.zonmw.nl

